

Õiguskantsler

Hr Kalle Laanet
Justiitsministeerium
info@just.ee

Teie nr

Meie 22.05.2023 nr 18-2/230780/2302740

Konkurentsiseaduse muudatustest

Austatud minister

Saatsite avalikkusele tutvumiseks konkurentsiseaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu uusima versiooni. Võrreldes varasemaga on mitmed probleemid lahenduse leidnud ning ka seletuskiri on põhjalikum. Suur tänu nende muudatuste ja täienduste eest.

Seletuskirjas puudub kahjuks terviklik põhiseaduspärasuse analüüs. See puudus on oluline, kuna eelnõu näeb ette muudatusi, mille kooskõla põhiseadusega on kaheldav. Pean silmas eeskätt sõnumisaladuse kaitset ja enese mittesüüstamise privileegi rikkumist.

Eelnõu § 78²² lõige 3 näeb ette, et kui Konkurentsiametil on uurimismeetme kohaldamisel õigus saada juurdepääs teabele või koguda teavet, hõlmab see igasugust teavet sõltumata teabekandjast. Hõlmatud on ka igasugune teabevahetus, sealhulgas avamata sõnumid, välja arvatud menetlusaluse isiku ja tema lepingulise või riigi õigusabi korras nimetatud esindaja vaheline konfidentsiaalne teabevahetus.

Eesti Vabariigi põhiseaduse (PS) § 43 näeb ette, et igapähele on õigus tema poolt või temale posti, telegraafi, telefoni või muul üldkasutataval teel edastatavate sõnumite saladusele. Erandeid võib kohtu loal teha kuriteo tõkestamiseks või kriminaalmenetluses tõe väljaselgitamiseks seadusega sätestatud juhtudel ja korras.

Seega PS § 43 järgi on tagatud isikule sõnumisaladus ning erandeid saab sellest reeglist teha üksnes kohus kuriteo tõkestamiseks või kriminaalmenetluses tõe väljaselgitamiseks. Eelnõu § 78²² lõige 3 lubab sõnumisaladust rikkuda haldusmenetluses, mitte kuriteo tõkestamise eesmärgil või kriminaalmenetluses.

Eelnõu § 78²⁵ lg 1 koostoimes lõikega 9 kohustab menetlusalust isikut või muud isikut andma teavet, mis on isikule kättesaadav, sealhulgas selgitusi. Kui uurimismeetmele allutatud isik on kohustatud andma teavet, mis võib teda ennast või tema lähedasi süüteo (ehk mõne väärteo või teist valdkonda puudutava kuriteo) toimepanemises süüstada, ei ole lubatud sellist teavet tema või tema lähedase vastu süüteomenetluses kasutada. Teabe alusel võib teha haldustrahvi kuni kümme protsenti ettevõtja või ettevõtjate ühenduse üleilmsest kogukäibest trahvi kohaldamisele eelnenud majandusaastal. Teabe andmise kohustuse täitmise tagamiseks on ette nähtud sunniraha või trahv.

PS § 22 lg 3 järgi ei tohi kedagi sundida tunnistama iseenda või oma lähedaste vastu. Seega on eelnõu § 78²⁵ lõike 1 koostoimes lõikega 9 kooskõla PS § 22 lõikega 3 küsitav. Probleemi on möönnud ka eelnõu autorid ning seda on põgusalt käsitletud seletuskirjas, kus on kokkuvõttes leitud, et vastuolu

Õiguskantsleri Kantselei

Kohtu 8, 15193 TALLINN. Tel 693 8404. Faks 693 8401. info@oiguskantsler.ee www.oiguskantsler.ee

põhiseadusega ei ole, kuivõrd konkurentsijärelevalve puudutab peamiselt juriidilisi isikuid, kelle õigusi kaitstakse praktikas füüsilistest isikutest mõnevõrra erinevalt (seletuskirja lk 7-8).

Nende kahe olulise küsimuse kohta on seletuskirjas (lk-d 6-7, 8) ja kooskõlastustabelis (lk 169) märgitud, et sätete täpselt sellisel kujul ülevõtmist nõuab direktiiv. Teisisõnu, Riigikogul ei ole justkui lubatud direktiivis ettenähtud tingimustest kõrvale kalduda.

Selle, kas nendel sätetel on lõppastmes seesugune mõju ning kas liikmesriik ei ole seotud üksnes direktiivi eesmärgiga, nagu see direktiivide puhul üldjuhul olema peaks, otsustab lõppastmes Euroopa Kohus. Seni kuni direktiivi sätted jätavad liikmesriigile kaalumisruumi, peaks Eesti püüdma jõuda enda põhiseadusega kooskõlalise lahenduseni.

Lõpliku vastuse selle kohta, kas kõnealused sätted on põhiseadusega kooskõlas, saab anda Riigikohus. Esiteks saab Riigikohus hinnata seda, kas direktiiv nõuab selgelt eelnimetatud sätete ülevõtmist just eelnõus pakutud kujul, vajadusel saab Riigikohus küsida eelotsust Euroopa Kohtust. Teiseks saab Riigikohus vastata küsimusele, kas ja mis osas peaksid saama põhiseadusega tagatud mittesüüstamise privileegile tugineda juriidilised isikud sh olukorras, mil enese süüstamine võib puudutada tegevust väljaspool konkurentsijärelevalvet. Kohtu seisukoht on oluline ka küsimuses, milline on sõnumisaladuse kaitseala ning kas üldse ja mis osas võib sõnumisaladust piirata väljaspool kriminaalmenetlust.

Nii sõnumisaladuse kaitse kui ka enese mittesüüstamise privileeg on põhiõiguste kaitsel põhimõttelise tähendusega. Seetõttu on kahetsusväärne, et Eesti osalusel on läbi räägitud direktiivi tekst, mille ülevõtmisel sedavõrd olulised küsimused üldse kerkivad. Need probleemid oleks tulnud lahendada direktiivi üle peetud läbirääkimistel.

Kuid ka olukorras, mil eelnõu kooskõla põhiseadusega on kahtluse all, on oluline lõpuks saavutada õigusrahu ning selge on see, et Eestil tuleb direktiiv üle võtta. Selleks, et kontrollida direktiivi ülevõtva seaduse põhiseaduspärasust, olen vajadusel valmis pöörduma peale seaduse väljakuulutamist Riigikohtusse. Riigikohus saab hinnata normide põhiseaduspärasust ning muu hulgas saab vajadusel anda suunised, kuidas küsimusi tekitavaid sätteid põhiseaduspäraselt tõlgendada ja rakendada.

Lugupidamisega

/allkirjastatud digitaalselt/

Ülle Madise

Evelin Lopman 693 8431 Evelin.Lopman@oiguskantsler.ee

Karolin Soo 693 8410 Karolin.Soo@oiguskantsler.ee

Marju Agarmaa 693 8447 Marju.Agarmaa@oiguskantsler.ee